

УДК 373.3:-043.5[37.011.3-051:-057.874]

ФОРМУВАННЯ ГУМАННИХ ВЗАЄМВІДНОСИН ПЕДАГОГА ТА УЧНЯ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

І. К. Унгурян

У статті подана сутнісна характеристика поняття «гуманні взаємовідносини» у основних нормативних документах, які регулюють зазначене питання. Проаналізовано структурні компоненти гуманних взаємовідносин педагога та учнів. Автор звертає увагу на те, що рівень сформованості гуманних взаємовідносин між педагогом та вихованцем встановлюється за певними критеріями та поведінковими показниками. Також обґрунтовано формування гуманних взаємовідносин у контексті умов реформування освіти, зокрема побудова навчально-виховного процесу на засадах гуманізму та демократизації та виховання гуманних взаємовідносин, враховуючи основні принципи педагогіки партнерства.

Ключові слова: гуманні взаємовідносини, критерії сформованості взаємовідносин, поведінкові показники, педагогіка партнерства, принципи педагогіки партнерства.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Процес гуманізації, який розпочався в Україні у кінці ХХ століття, є одним із провідних у реформуванні освіти на сучасному етапі. Такий підхід ставить у центр освітньої системи розвиток цілісної сукупності позитивних якостей школяра. Тому метою гуманістичної школи є створення сприятливих умов для розвитку особистості, її самореалізації у навчально-виховному процесі, олюднення виховних взаємовідносин. Відповідно реалізувати її має можливість педагог з високою гуманістичною культурою, який може забезпечити процес гуманізації взаємодії з вихованцями.

У основних нормативних документах, які регулюють зазначене питання, таких як «Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»)), «Концепція національно-патріотичного виховання молоді», «Концепція виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школи»» пріоритетними напрямами визнано гуманізацію

та демократизацію навчально-виховного процесу, побудованого на основі педагогіки партнерства. [3; 4; 5; 7]. Окреслені в цих документах завдання потребують вирішення багатьох науково-практичних проблем, однією з яких є виховання гуманних взаємовідносин між суб'єктами навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблема формування гуманних відносин підрастаючого покоління складна й багатогранна. Питання гуманізації педагогічного процесу розглянуто у наукових працях Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанського, В. Киричок, О. Савченко, В. Сухомлинського та інших. Виховання гуманістичних почуттів і взаємин у дітей розкривалося в дослідженнях І. Беха, С. Вдович, С. Гончаренка, І. Зязюна, Ю. Мальваного, Т. Черкашиної.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на впровадження у навчально-виховний процес сучасної школи ідей демократизації та гуманізації, система виховної роботи не задовольняє потреб суспільства у їх практичній реалізації, не забезпечує результативності цього процесу, а лише обмежується окремими непов'язаними між собою заходами й засобами. Педагоги відчують найбільші труднощі саме у розв'язанні завдань виховання гуманних якостей особистості та побудови гуманних взаємовідносин між суб'єктами навчально-виховної діяльності. Водночас головними причинами незадовільного стану гуманних взаємовідносин у навчально-виховному процесі є багаторічне використання у загальноосвітніх навчальних закладах змісту і форм гуманізації відносин, які не відповідають віковим та індивідуальним особливостям школярів; відсутність ефективної системи побудови гуманних взаємин між суб'єктами навчально-виховного процесу; відсутність розробок теоретичних основ виховання гуманних взаємовідносин педагога та учнів відповідно до сучасних вимог; ігнорування у процесі формування гуманних взаємин індивідуального підходу до вихованців, який має на меті поступове залучення кожного з них до повсякденного суспільного життя. Отже, актуальність обраної проблеми та її соціальна значущість та низька ефективність вирішення зазначених суперечностей і зумовили вибір теми статті «Формування гуманних взаємовідносин педагога та учня як складова педагогіки партнерства нової української школи».

Мета статті полягає у аналізі педагогічних умов формування гуманних взаємовідносин педагога та учня на засадах педагогіки партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Гуманність – це моральна норма людського суспільства, яка поєднує у собі вимогу поваги й любові до людини, взаємодопомоги і взаємопідтримки в колективній діяльності, повсякденному спілкуванні, в усьому укладі життя, тобто такий вид взаємодії з людьми, в ході якої у них виявляється потреба в прояві турботи про оточення, розвиваються гуманістичні почуття (добррозичливість, симпатія, дружелюбність, співчуття, повага, нетерпиме ставлення до грубості та жорстокості), що виявляється у свідомо значущій мотивації, поведінці та діяльності в колективі в різноманітних ситуаціях називається гуманними взаємовідносинами [6]. Гуманні взаємовідносини є видом моральних відносин, які характеризуються добррозичливістю, піклуванням та повагою людини, проявляються у довірі, співчутті і співпереживанні іншому, непримиренністю до несправедливості, зла, жорстокості.

На основі аналізу сутності гуманізму та гуманності, як його етичного аспекту, в нашому дослідженні розкривається зміст гуманного відношення до людей. Воно є складним за своєю структурою і охоплює такі гуманні норми, як: добррозичливість, чуйність, повага, співчуття, вимогливість до себе й оточуючих, непримиримість до всякого зла та несправедливості. Гуманні відносини проявляються в почуттях, мотивах і відповідній поведінці [1].

Багато дослідників вказують на те, що рівень сформованості гуманних взаємовідносин дітей встановлюється за наступними критеріями та поведінковими показниками: 1) доброта (добррозичливість, позитивне ставлення до інших людей); 2) піклування про інших (своєчасна допомога іншій людині, увага, фактичність, обережність, самовіддача, великодушність, дружелюбність); 3) чуйність (уміння співпереживати, співчувати, людинолюбство); 4) повага (прагнення зважати на зацікавлення та думки інших людей, повага до людини, ввічливість, почуття обов'язку та відповідальності); 5) непримиренне ставлення до несправедливості, жорстокості, зла [2]. Важливе місце у вихованні гуманних взаємовідносин належить роз'яснювальній роботі та систематичному озброєнню дітей знаннями про моральні норми і способи їх виконання, виховання умінь правильно оцінювати вимоги суспільства і співставляти (порівнювати, співвідносити) їх із поведінкою самих вихованців. У процесі набуття знань у школярів формуються елементарні поняття про такі якості, як доброта, турботливість, чуйність. Сутність цих понять розкривається перед дітьми тільки у процесі створення відповідних стосунків і практичних дій. Недостатньо знати, що таке добррозичливість чи

жорстокість, необхідно, щоб відповідні якості викликали емоції переживання.

У процесі оволодіння дітьми цими поняттями є один із показників розвитку моральних знань, які, насамперед, стають передумовами виникнення моральних переконань. Учні засвоюють моральні норми, в основному, на прикладі конкретних ситуацій і не завжди співвідносять їх із своєю поведінкою. Під час проведення цілеспрямованої виховної роботи спостерігаємо перехід від моральних уявлень до моральних понять, від володіння окремими ознаками до їх широкого використання і, насамкінець, знання та уявлення учнів про гуманні якості і почуття перетворюються у переконання.

Побудова гуманних взаємовідносин педагога та учня вимагає дотримання основних засад педагогіки партнерства. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Основними принципами педагогіки партнерства є повага до особистості, добррозичливість і позитивне ставлення, довіра у відносинах стосунків, діалог-взаємодія-взаємоповага, розподільне лідерство та принципи соціального партнерства.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Саме у такому освітньому середовищі є можливість для формування гуманних взаємовідносин педагога та учня, тому можна зробити висновок, що основними педагогічними умовами виховання гуманних взаємовідносин між учасниками навчально-виховного процесу є формування готовності педагогів до виховання гуманних взаємовідносин із учнями; організація виховного колективу через формування суб'єктивності школярів у педагогічній взаємодії в навчально-виховному процесі; урахування гуманістичних принципів (безумовне прийняття, розуміння та підтримка дитини, визначення розвитку кожної дитини на прикладі її власних досягнень, визнання права дитини на помилку) у процесі взаємодії вихователя і вихованця; підвищення мотивації вихованців до побудови гуманних взаємовідносин як результату взаємодії у навчально-виховній діяльності засобом набуття учнями знань про моральні норми, гуманістичних потреб та досвіду гуманної поведінки.

Література

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / Іван Дмитрович Бех // Рідна школа. – 1997. – № 1. – С. 45–50.

2. Гавриловец К. В. Теория и методика воспитания у школьников гуманного отношения к людям : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Клара Всеволодовна Гавриловец ; (Минский государственный педагогический университет имени А.М.Горького). – Мн., 1989. – С. 91.
3. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>
4. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1996. – №13. – С. 2-15.
5. Концепція національно-патріотичного виховання молоді. [Електронний ресурс] // Офіційний веб сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/v%D1%96jskovo-patr%D1%96otichna-robota/normativno-pravova-baza-vijskovo-patriotichnogo-vihovannya/konczepczya-naczionalno-patriotichnogo-vihovannya-molodi.html> Дата доступу : 11.04.2015 р.
6. Отношения как проблема психологии воспитания : сб. науч. тр. / под ред. А. И. Щербакова. – Л., 1973. – 78 с.
7. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»). [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>.

ФОРМИРОВАНИЕ ГУМАННЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ПЕДАГОГА И УЧЕНИКА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПЕДАГОГИКИ ПАРТНЕРСТВА НОВОЙ УКРАИНСКОЙ ШКОЛЫ

И. К. Унгуриян

В статье представлена сущностная характеристика понятия «гуманные взаимоотношения» в основных нормативных документах, регулирующих данный вопрос. Проанализированы структурные компоненты гуманных взаимоотношений педагога и учащихся. Автор обращает внимание на то, что уровень сформированности гуманных взаимоотношений между педагогом и воспитанником устанавливается по определенным критериям и поведенческим показателям. Также обоснованно формирование гуманных взаимоотношений в контексте реформирования образования, в частности построение учебно-воспитательного процесса на принципах гуманизма и демократизации и воспитания гуманных взаимоотношений, учитывая основные принципы педагогики партнерства.

Ключевые слова: гуманные взаимоотношения, критерии сформированности взаимоотношений, поведенческие показатели, педагогика партнерства, принципы педагогики партнерства.

EDUCATION OF HUMANE RELATIONSHIP BETWEEN EDUCATOR AND STUDENTS AS A PART OF PEDAGOGY OF PARTNERSHIP OF NEW UKRAINIAN SCHOOL

I. K. Unhurian

The article presents the essential characteristics of the concept of «humane relationship» in the basic regulations governing documents. Analysis of structural components humane relationship of teacher and students is given. The author notes that the level of development of human relations between teacher and pupil is set according to certain criteria and behavioral indicators. Also the process of forming reasonably humane conditions of relations in the context of educational reform, in particular the construction of the educational process on the principles of humanism and democracy education and human relations, including the basic principles of pedagogy partnership.

Keywords: Human relationships, criteria for forming relationships, behavioral indicators, pedagogy of partnership, principles of pedagogy of partnership.

Унгуриян Ірина Корнеліївна – викладач кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (м. Чернівці, Україна). E-mail: ungiren@yahoo.com.

Unhurian Iryna Korneliivna – Lecturer of the Department of Pedagogy, Psychology and Theory of Education Management of Chernivtsi In-service Teacher Training Institute (Chernivtsi, Ukraine). E-mail: ungiren@yahoo.com.